

חוקת

מספר הפרות וואס זיינען געמאכט גע-
וואָרן במשך הדורות? ובפרט (בלשון
הש"ס) „מאי דהוה הוה“.

נאך מער איז די תמי' בנוגע דעם
סיום דברי הרמב"ם „והעשירית יעשה
המלך המשיח מהרה יגלה אכ"ר“ —
וואס דאס ווערט ניט דערמאנט אפילו
במדרז"ל ש"ל שהם המקור דהרמב"ם!

בנוגע דער עצם ההוספה „והעשירית
יעשה המלך המשיח“ קען מען מסביר
זיין (עכ"פ בדוחק), וויבאלד אז דער
רמב"ם ברענגט בספרו אויך הלכתא
למשיחא, זאגט ער אז מלך המשיח וועט
אויך מאכן א פרה אדומה: אָבער עס
בלייבט תמוה וואס דער רמב"ם איז
דערנאך מוסיף „מהרה יגלה אכ"ר“ —
אַריינשטעלן בספר הלכה א בקשה
ותפלה אויף ביאת המשיח?

א. אין הלכות פרה אדומה! זאגט
דער רמב"ם: ותשע פרות אדומות נעשו
משנצטו במצוה זו עד שחרב הבית
בשניי' ראשונה עשה משה רבינו שניי'
עשה עזרא ושבע מעזרא עד חורבן
הבית והעשירית יעשה המלך המשיח:
מהרה יגלה אכ"ר.

דער מקור פון רמב"ם איז אין משנה:
וואו עס ווערט געבראכט א פלוגתא
וויפל פרות אדומות עס זיינען געמאכט
געוואָרן ביז חורבן בית שני — צי שבע
אָדער תשע (און די משנה רעכנט אויס
„מי עשאם“), און דער רמב"ם פסק'נט
(כדעת חכמים) אז עס זיינען געווען
תשע און איז דערנאך מוסיף „וה-
עשירית יעשה המלך המשיח כו“.

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: דער
ספר היד איז ניט א ספר פון דברי ימי
ישראל, נאָר א ספר פון הלכה (ווי דער
רמב"ם זאָגט בהקדמת הספר) — איז
למאי נפק"מ אין א ספר של הלכה דער

(5) יומא ה. ב. ועוד.

(6) וצ"ע וחיפוש מקורו דהרמב"ם. ולהעיר
מאה"ת שה"ש בתחלתו: וראיתי בספר א'
שהעשירית תהי' לימות המשיח (ראה הערה 2).
ולהעיר מכריז ענינים שהעשירי בימיה'מ (או ע"י
משיח) — שירה העשירית, מנין העשירי דבני' וכו',
כיבוש ארץ עשר אומות, עשר נימין דכינור
דביהמ"ק וכו'. וראה מדרש מעשה תורה אות י"ד.
— ובקריית ספר (להמבי"ט) על הרמב"ם כאן,
מוסיף (על ל' הרמב"ם) — „והעשירית . . מהרה
יגלה“: כנגד עשרה פסוקים שיש מתחלת פרשת
פרה עד לחוקת עולם שהם בענין עשיית הפרה.
(7) אבל לכאורה דוחק, כי מאי קמ"ל שמלך
המשיח יצווה שיקום ציווי התורה לעשות פרה
אדומה?

(8) משא"כ כשמוסיף הרמב"ם בפיה"מ (סנהדרין
פ' חלק ד"ה וכת שני), וכן באגרת תימן (וכ"ה גם
במקור הערכי שם — ראה הוצאת קאפה) תפלה זו

(1) ספ"ג.

(2) ע"ד „עשה משה רבנו“ (והבפועל — ע"י
אלעזר הכהן) כי הוא „רבנו“ והורה וציווה כו', ועד"ו
הבפועל דפרה העשירית ע"י כהן אבל ההוראה
והציווי ע"י יו"ח דודו כי הוא המלך המשיח.

(3) פרה פ"ג מ"ה.

(4) משא"כ במשנה שלפעמים הובאו ענינים
שאנם הלכה. — אבל ראה משנה אחרונה שם
(שמתרץ למאי נפק"מ „מי עשא“). ולהעיר מתו"ט
שם מ"ג (ד"ה וזורק).

י"ל שידעית מספר הפרות נפק"מ (בזמן בית שני)
בההלכה (פרה שם מ"א) ד"מזין עליו . . מכל חטאות
שהיו שם" (אלא שאם „לא מצאו משבע עושין משש
כו' ומאחת“ — שם מ"ה). — וברמב"ם ראה לקמן
סו"ס"ב (ובהערה 25).

איז ניט וועגן משיח'ן נאָר וועגן פּרה אדומה (און דער ענין פון משיח קומט אריין נאָר בדרך אגב) — איז דער רמב"ם מוסיף אַט די תּפּלה?!

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם אַ שינוי אין דעם אופן ווי דער רמב"ם ברענגט דעם ענין — לגבי ווי עס שטייט אין משנה:

אין משנה ווערט געבראַכט וועגן די שבע (או תשע) פרות אדומות בהמשך צום דין „לא מצאו משבע עושין משש כו". אין אנהויב פרק¹⁵ זאָגט די משנה אַז מ'איז מפּריש דעם כּהן השּׁורף את הפרה מביתו שבעת ימים און „מזין עליו כל ז' הימים מכל חטאות שהיו שם" (מאפר כל פרות אדומות אשר נעשו מימות משה כו¹⁶). און בהמשך לזה¹⁷ זאָגט די משנה „לא מצאו משבע עושין משש וכו", און דערנאָך איז די משנה ממשיך „ומי עשאו הראשונה עשה משה כו";

דאָקעגן איז רמב"ם קומט דער ענין בהמשך צו אַן אַנדער דין¹⁸ — „ושלשה¹⁹ חלקים היו חולקין את כל אפרה, אחד ניתן בחיל ואחד בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות, זה שמתחלק לכל המשמרות היו הכהנים מקדשין ממנו וזה שניתן בהר המשחה היו ישראל מזין ממנו וזה שניתן בחיל ה' מוכן ומוצנע שנאמר²⁰ והיתה לעדת

[אין ספר היד דאָרף דער רמב"ם זאָגן דעם דין אַ איד דאָרף מתפלל זיין אויף ביאת המשיח²¹ (און ער ברענגט טאַקע אין סדר תּפּלות שלו²² דעם נוסח פון תּפּלת י"ח, וואָס אַנטהאַלט „שאלתי כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולל", כולל) די תּפּלות אויף ביאת המשיח) — אָבער וואָס פאַר אַן אַרט האָט עס אַז דער רמב"ם זאָל אַרייַן שטעלן בספר היד²³ זיין תּפּלה אויף ביאת המשיח?]

אפילו את"ל אַז עס האָט יע אַן אַרט, וואָלט דאָס געהאַט, לכאורה, מער אַרט ווען דער רמב"ם טוט עס אין די פרקים וואו די „סוגיא" איז וועגן מלך המשיח — אין די לעצטע צוויי פרקים פון (הלכות מלכים²⁴) — ספר היד, וועלכע ריידן וועגן משיח וימות המשיח²⁵ (ביז אַז עס זיינען פאַראַן דרוקן פון רמב"ם²⁶ וואו די כּותרת פון די צוויי פרקים איז „הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח")

— איז דאָרטן געפֿינט מען ניט אַז דער רמב"ם זאָל אַרייַנשטעלן אַ בקשה ותּפּלה אויף ביאת המשיח; און דוקא דאָ אין הלכות פּרה אדומה, וואו די „סוגיא"

„מהרה יגלה". וראה בחיי ריש פרשתנו, שמונה עשר הפרות כו' ומסיים „עשרית עתיד לשרוף מלך המשיח במהרה בימינו". ולהעיר מרמב"ן פרשתנו (יט, טז בסופה) „ואנחנו בעונותינו טמאי הגלות כו' עד יערה עלינו כו' אמנו וכו' יהי רצון במהרה בימינו".

(9) ראה פיה"מ סנהדרין שם (היסוד הי"ב) — בתרגום קאפח (משא"כ בפיה"מ לפנינו) — ולהתפלל לבואו.

(10) בסריס אבהה. וראה הל' תּפּלה פ"ב ה"ג.

(11) לי הרמב"ם שם פ"א ה"ד.

(12) פיה"ב.

(13) או לפניו — בהלכות תשובה פ"ט ה"ב.

(14) וינציאה (רפד. שי).

(15) שם מ"א.

(16) לי הרמב"ם בפיה"מ שם. ועד"ז בר"ש ורע"ב שם. רש"י וימא ד, רע"א.

(17) ראה מפרשי המשניות שם.

(18) ודיו הנזיל שבמשנה (שמזין מכל החטאות כו') הובא ברמב"ם לפניו (פ"ב ה"ו).

(19) והוא ממשנה פרה ספ"ג ותוספתא שם ספ"ג.

(20) פרשתנו יט, ט.

מוצנע למשמרת (אפילו ווען מ'וואלט עס ניט געדארפט צוליב הזאה לטהר מטומאת מת).

בסגנון אחר (ובעומק יותר): דער תוכן החיוב פון „למשמרת“ איז — אַז עס זאל שטענדיק זיין אפר „מוכן ומוצנע“²³, ובלשון הרס“²⁴ „ופרה ל־משמרת בתדר“ [וואָרום דאָס איז דער מושג ותוכן פון „למשמרת“, אַז די זאך איז משומר באופן אַז עס איז שטענדיק פאַראַן]. קומט אויס, אַז „למשמרת“ איז ניט (נאָר) אַ באַזונדער חיוב איף יעדער פרה אַז מען דאַרף מצניע זיין אַ טייל פון איר אפר למשמרת (ע"ד ווי מען דאַרף פון דעם אפר נעמען אַ חלק פאַר די כהנים און אַ חלק פאַר כל ישראל) — נאָר דאָס איז (אויך) אַ חיוב כּללי

בני ישראל למשמרת מלמד שמצניעין ממנו, וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה ששורפין בחיל" — ובהמשך לזה זאָגט דער רמב"ם „ותשע פרות כו“.

וואָס דאָס איז אַ חילוק עיקרי אין תוכן הענין:

לויטן סדר אין משנה, קומט דער ענין (וועגן די פרות שנעשו במשך הדורות) בהמשך צו עשיית הפרה צוליב דעם שימוש באפר הפרה (אַז מ'איז מזה פון דעם אפר הפרה אויף דעם כהן השורף את הפרה²⁵);

משא"כ אין רמב"ם קומט עס בהמשך צום דין אַז מען מוז מצניע זיין „מאפר כל פרה“ עס זאל זיין למשמרת. דער דין פון „למשמרת“ איז — אין מקרא יוצא מידי פשוטו — ניט נאָר בכדי עס זאל זיין מוכן להזאה²⁶, נאָר עיקר ענינו איז (כשמו) — אַז דער אפר זאל זיין מוצנע למשמרת. דער חלק פון אפר איז ניט נאָר אַ חיוב אַלס אַ טייל פון הזאת פרה אדומה, נאָר ס'איז אַ באַזונדער דין אַז דער אפר פון יעדער פרה מוז זיין

(23) ולהעיר מלשון הרמב"ם בסהמ"צ (מ"ע קיג) שמצות פרה אדומה היא „שיהי אפרה מזומן למי שיצטרך אליה“ (וכ"כ במנין המצות בריש ספר היר „להיות אפרה מוכן“).

אבל שם הכוונה שיהי מוכן (כלשונו בסהמ"צ שם) „לטהרת טומאת מח“ (היינו השימוש בו בפועל, שזהו עיקר מטרת עשיית פרה אדומה); משא"כ החלק שמוצנע למשמרת, עיקר ענינו הוא — עצם מציאותו במקום מוצנע כו'.

(24) בסהמ"צ שלו שם. — ולהעיר מפרשי פירשנו מר' משה הדרשן (בסוף פרשת פרה אדומה) „למשמרת, כמו שפשע העגל שמור לדורות“.

(21) וכן על הכה"ג לפני יוהכ"פ (ראה פרה שם מ"א, יומא ח, א, ושי"ג).

(22) אף שלכאורה ג"ז נכלל בו, כדיוק לשון הרמב"ם „מוכן ומוצנע“ (וראה הערה הבאה) — ראה מפרשים למשנה פרה שם (וכן בפיה"מ להרמב"ם) שהיו מזין על הכה"ג וכהן השורף את הפרה מן האפר המוצנע (בחיל) למשמרת. וכ"ה בפריש"י יומא שבהערה 16. וראה בארוכה ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ הרס"ג פרשה מה (קצא, א). אבל להעיר שבס' היר (הל' פרה אדומה פ"ב ה"ד ואילך. וכן בחל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ד) לא נזכר (בפירוש) שהוא מהאפר הנתון בחיל. וראה פריש"י עה"ת פירשנו (יט, טו). תרי"ט שם ספ"ג. וראה ס' השיחות תשמ"ט ח"א (קרת' תש"ג) ע' 343 הערה 10. ושי"ג, ואכ"מ.

(*) וראה בביאור הר"פ פערלא שם, שכונות הרס"ג היא לחלק שנתון בחיל (וכדח"ל שעל חלק זה נאמר „למשמרת“). אלא ששם ביאר שזהו עיקר המצוה כי ממנו מזים על הכה"ג, ע"ש. וזה דוחק כמשנ"ח בלקריש חט"ז ע' 418 ואילך. אבל ע"פ המבואר בפנינו י"ל, שכונות הרס"ג (גם) לחלק שנתון בחיל למשמרת (ולא לשימוש). שזהו ענין עיקרי בפרה אדומה. כפנים. וראה גם ס' השיחות תשמ"ט שם בארוכה.

הרמב"ם — „תשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשניי" — ס'איז תמיד געווען אפר הפרה „למשמרת“.

[וע"ד ווי דער רמב"ם ברענגט אין א"י הויב הלכות בית הבחירה²¹ וועגן דעם „משכן שעשה משה רבינו" און די פרטי השתלשלות שבזה (משכן שהעמידו בגלגל, משכן שילה, נוב גבעון) ביז נבנה המקדש בירושלים — דלכאורה איז אויך דארטן די שאלה „מאי דהוה הוה“?

האט מען שוין אמאל מבאר געווען²², וויבאלד אז דער רמב"ם²³ האלט אז דער ציווי אויף בנין בית המקדש ווערט אפגעלערנט פון פסוק²⁴, „ועשו לי מקדש“ (וואס איז אנגעזאגט געווארן אין מדבר, איידער אידן זיינען אריין אין א"י), קומט אויס, אז דאס איז א מצוה תמידית אויף אלע זמנים. און דעריבער ברענגט דער רמב"ם די אריכות וועגן דעם משכן וואס מ'האט אויפגעשטעלט במשך הדורות (ביז „נבנה המקדש בירו- שלים“) — צו באווייזן אז „ועשו לי מקדש“ איז א מצוה תמידית און מ'האט

(בהפרה) ותמיד²⁵, אז עס דארף שטענדיק זיין אפר הפרה מוצנע „למשמרת“.

ג. עפ"י יש לומר, אז דאס איז אויך כוונת הרמב"ם מיט זיין ברענגען וועגן די „תשע פרות“ וואס מ'האט געמאכט מזמן משה ביז חורבן בית שני:

נאך דעם ווי דער רמב"ם ברענגט אז ס'איז דא דער חוב פון מצניע זיין אפר פרה „למשמרת“, וואס איז א חוב תמיד (כנ"ל) — וויל דער רמב"ם ברענגען א חיזוק לדבריו, אז מ'האט מקיים געווען אט דעם חוב במשך כל הדורות; און דערפאר ברענגט ער אראפ וואס עס שטייט אין משנה וועגן די תשע פרות, פון וואס מען זעט, אז מ'האט תמיד געהאט אפר הפרה²⁶ (וכדייק לשון

25) ועפ"י נמצא, שלגבי החיוב „למשמרת“ כל העשר פרות אדומות הן כמו חפצא אחת, שע"י כולם יש אפר פרה „למשמרת“ תמיד [ויומתק עפ"י טעם החיוב להזות על הכהן השורף את הפרה. מכל חטאות שהיו שם] (ורק אם לא מצאו מכלום מזין עכ"פ) מאחת, כנ"ל הערה 4).

ובזה יומתק (ע"ד הרמז) שמביא הרמב"ם גם מספר הפרות (ולא רק מתי נעשו כו') — כי בזה שהן עשר פרות, שהוא מספר (אחד) שלם, עשירי אחתי, מודגש שכולן יחד הן חפצא אחת. ולהעיר מלשון הרמב"ם „והעשירית יעשה כו'“ (ולא — והמלך המשיח יעשה עשירית).

26) ולהעיר ממחיל (במדבר פרשתנו פ"ט, ו (ובידי משה ופי' מהרוזו שם). הובא גם בפרש"י יומא שבהערה 16) דאפר פרה של משה קיים לעולם. וראה תו"ט פרה שם מ"ג. משנה אחרונה שם מ"ה. גויא ופ"ח לפרש"י פרשתנו (יט, ב). שליה חלק תושב"כ דרוש לפ' פרה (שנט, ב).

ועפ"י יומתק זה שהרמב"ם הזכיר רק משה ועזרא (ולא כל אלה שעשו שאר הפרות, אף שנזכרו במשנה

שם) — כי משה ועזרא מדגישים ענין הנצחיות, דמעשה ידי משה נצחיים (ראה סוטה ט, סע"א), וכנ"ל דאפר פרה שלו לא כלה — וראה לקרש ח"ג ע' 127 ואילך: ועזרא שקול כמשה (ראה סנהדרין כא, סע"ב). ולהעיר מרמב"ם הל' ביהב"ח (ספ"ו) שדוקא כיבוש וקידוש עזרא קדשה לעתיד לבא.

27) פ"א ה"א.ב.

28) לקרש חט"ז ע' 304. ע"ש באורך.

29) שם ה"א.

30) תרומה כה, ה. — ולא מן הפסוק „לשכנו תדרשו גוי“, וה"ה המקום אשר יבחר ה' גוי" (פ' ראה יב, ה, שם, יא) — ראה כס"מ לרמב"ם שם. לח"מ ריש הל' מלכים. לקרש שם ע' 298 ואילך ובהנסמך שם.

*) להעיר מהראב"ע לשמות ג, טו. ס' הפרדס שער ב. ועוד.

דעם ציווי מקיים געווען במשך כל הדורות (אויך לפני שבאו לירושלים).

הציווי אז עס דארף תמיד זיין אפר פרה "למשמרת"³⁴.

און וויבאלד אז דער רמב"ם האט אריינגעשטעלט בספרו אויך הלכתא למשיחא, כנ"ל — מוז ער דאך אויך ברענגען (ניט נאָר ווי ס'איז געווען "עד שחרב הבית בשניי", נאָר אויך) ווי מ'וועט מקיים זיין דעם ציווי ב, בנין העתיד להבנות³¹ — "והעשירית יעשה המלך המשיח"³².

ד. דאָס איז אַבער נאָך ניט קיין ביאור מספיק — ווייל פשוטות לשון הרמב"ם איז דאָך — אז דאָס איז אַ בקשה ותפלה אויף גילוי המשיח, און ווי דער רמב"ם זאָגט בפירוש "אכ"ר"³⁵. בלייבט די תמי: ווי פאָסט אַריין אין ספר היד אַ תפלה אויף ביאת (וגילוי) המשיח?

דערמיט וואָלט מען אויך געקענט מבאר זיין פאָרוואָס דער רמב"ם איז מוסיף "מהרה יגלה": וויבאלד עס איז דאָ אַ חיוב תמידִי עס זאָל זיין אפר פרה "למשמרת", קומט אויס, אז מצות פרה אדומה "מאָנט" אז עס זאָל וואָס שנע-לער זיין גילוי המשיח, כדי מ'זאָל קענען מאַכן אפר הפרה³³. וואָרום בכל רגע ורגע ווען ס'איז ניטאָ אפר פרה אין קיין אָרט ניט וואו אידן געפינען זיך און היטן עס, פעלט אין דעם (שלימות) קיום

מוז מען זאָגן, אז דערמיט איז דער רמב"ם מרמז אַן ענין של הלכה. וכידוע אז דרכו של הרמב"ם איז צו מרמז זיין הלכות בדיוק לשונו ודיוק סדר ההלכות (ובפרט ווען די הלכה איז אַ חידוש פון רמב"ם וואָס שטייט ניט בפירוש אין ש"ס וכו').

ועד"ז בנוד"ד: דאָס וואָס דער רמב"ם איז (א) מוסיף אַ תפלה וועגן ביאת (וגילוי) המשיח, און (ב) שטעלט עס אַריין ניט במקומו (לכאורה) אין "הלכות משיח" נאָר דוקא אין הלכות פרה אדומה (וואו דער ענין פון משיח קומט בדרך אגב) — קומט לערנען אַן ענין של הלכה.

ה. ויש לומר הביאור בזה:

בנוגע דעם חיוב צו גלויבן אין ביאת המשיח פסק'נט דער רמב"ם אין הלכות מלכים³⁶, וכל מי שאינו מאמין בו או מי

(31) ל' הרמב"ם הל' ביהמ"ח שם הי"ד.

(32) וראה לעיל הערה 25 בסופה.

(33) עפ"י יומתק שנקט הרמב"ם ל' "מהרה יגלה" (ולא — "יבוא") — כ"י גילוי המשיח מורה על המצב דמשיח ודא"י, שזוהו דוקא לאחר בנין ביהמ"ק כ"י (רמב"ם הל' מלכים פ"א הי"ד), ומכיון שלעשיית האפר צ"ל ביהמ"ק (ראה רמב"ם הל' פרה אדומה פ"ד הי"ה), הרי שבשכיל עשיית האפר צ"ל "מהרה יגלה" דוקא.

(34) וע"פ הג"ל הערה 25 שכל הפרות הן כמו חפצא אחת — נמצא, שכל זמן שחסר אפר פרה מסוימת — חסר בה "למשמרת" של הפרות הקודמות. ואכ"מ.

(35) אבל להעיר שבדפוס רומי רמ ליתא. וכן ליתא במדרש הגדול פרשתנו יט, ט. קריה ספר על הרמב"ם כאן.

(36) פ"א הי"א.

(*) כלשון הרגיל בכ"מ ביאת המשיח. וכיה לשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ג הי"ו. הל' נזירות פ"ד הי"א. הל' מלכים רפ"א. פ"ב הי"ב. — משא"כ בהנסמן לעיל הערה 8. וי"ל שהוא ע"פ ל' חז"ל (סוכה נב, א) "משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו".

(**) ואולי מרמז בזה הרמב"ם לזה שאפרו של פרת משה קיים לעולם ולעתיד יגלה האפר (ויקדשו) (גם) ממנו כו' — ראה הנסמן בהערה 26.

און דאָס איז כוונת הרמב"ם מיט (א) אַריינשטעלן די תפלה „מהרה יגלה אכ"ר" בכלל, און (ב) אַריינשטעלן „מהרה", וואָס פריער, און (ג) דוקא שלא במקומה, אין הלכות פרה אדומה — דערמיט איז דער רמב"ם מדגיש אַ הלכה, אויף וויפל עס דאַרף זיין דער „מחכה לביאתו", אַז אפילו ווען דער ענין פון משיח קומט אַרויף בדרך אגב, אין אַן אַנדער ענין³⁷, דאַרף עס גלייך אַרויסרופן ביי אַ אידן אַ תפלה „מהרה יגלה אכ"ר"!

[וכמובן האָט ניט קיין אַרט צו פרעגן: פאַרוואָס איז דער רמב"ם מוסיף די תפלה („מהרה יגלה אכ"ר") דוקא אין הלכות פרה אדומה און ניט יעדער מאָל ווען ער דערמאָנט אין ס'היד וועגן משיח? — ווייל, כנ"ל, דער רמב"ם איז אַ ספר הלכה, ד.ה. אויף צו מודיע זיין הלכות התורה. ועד"ז בעניננו: דאָס וואָס דער רמב"ם איז מוסיף די תפלה איז (ניט אַ פרט אין הנהגת הרמב"ם — וואָס דעמאָלט האָט אַן אַרט די שאלה אַז דער רמב"ם האָט זיך אַזוי געדאַרפט פירן בכל פעם ופעם — נאָר) כדי צו מודיע זיין די הלכה שבוה; ובמילא טוט מען דאָס איין מאָל (אַזוי ווי אַלע אַנ-דערע הלכות אין ספר היד וועלכע מען זאָגט בלויז איין מאָל)⁴⁰].

שאַינו מחכה לביאתו... הוא כופר... בתורה ובמשה רבינו". ד.ה. ס'איז ניט גענוג צו גלויבן אין ביאת המשיח, נאָר מ'איז מחוייב צו האָפֿן און וואַרטן אויף ביאת המשיח.

וא"כ הוא מוכן, אַז כשם ווי דער ענין האמונה בביאת המשיח איז אַן ענין תמיד, עד"ז איז דער חיוב פון „מחכה לביאתו" אַ חיוב תמיד, אַ איד דאַרף שטענדיק האָפֿן און וואַרטן אויף משיח, און נאָכמער, ווי מען זאָגט אין דאָוונען — „כי לישועתך קוינו כל היום".

דער ענין פון „מחכה לביאתו" וואָס כפשטות לשון ההלכה איז עס אַ הרגש (ניט אַ ידיעה בעלמא) קומט דערפון וואָס אַ איד פילט אַז ער קען ניט האָבן קיין שלימות בלי ביאת המשיח, ובמילא שטייט ער אין אַ תקוה תמידית לביאת המשיח, פילנדיק אַז אַן דעם איז ער אַ „חסר". און דערפון פאַרשטייט מען, אַז בשעת איינער — וועלכער איז מחכה אויף ביאת המשיח — דערמאָנט אַן ענין בשייכות צו משיח, אפילו עס זאָל זיין בדרך אגב — קען ער דאָס ניט „פאַרבייגיין", נאָר דאָס איז ביי אים גלייך מעורר רגשי הצפ"י צו משיח, ווערט עס צרכו³⁸, דאַרף ער מתפלל זיין ע"ז, זאָגן אַ תפלה אויף מילוי חסרונו³⁹ — ער זאָל זוכה זיין מהרה, בהקדם, תיכף צו ביאת המשיח.

39) ומה שהודיע הלכה זו דוקא כאן בהל' פרה אדומה (ולא כשנוכר ביד ע"ד משיח בפעם הא') — כי בוחר במקום שיש שייכות בתוכו כו', כדלקמן סעיף ו.

40) דוגמא לדבר — גם בפרש"י עה"ת (פשוטו של מקרא): אלה תולדת נח נח איש צדיק (ר"פ נח), ובפרש"י „הואיל והזכירו ספר בשבחו שנאמר (משלי י, ז) זכר צדיק לברכה" — ומ"מ לא מצינו שבכל

37) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב „חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם כו' ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונה" (וראה שם היד — נעתק לעיל סעיף א). וראה סהמ"צ להצ"צ שורש מצות התפלה בתחלתו (ושי"ג).

38) שזוהי מצות (ותוכן ענין) התפלה — בקשת צרכיו — כבהירה הקודמת.

איז דאָס אויך דער תוכן הרוחני פון ענין הגלות: סיבת הגלות איז דאָך „חטאינו“ — אַז עס פעלט אין דעם „ואתם הד־בקים בה' אלקיכם“ — במילא „פעלט“ אין דעם „חיים כולכם היום“.

און אפר הפרה — די טהרה פון טומאת מת — איז מרמז אויף דער גאולה פון גלות, די טהרה פון דעם מצב של פירוד מדבקות בה' אלקים חיים.

ו"ל אַז דאָס איז דער דיוק אין נבואת הגאולה⁴⁴, „וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם“ — זריקה דוקא, דאָס הייסט, די טהרה על ידי הזאה — „הזית מי חטאת המעבירין טומאת המת“⁴⁵, וואָס די טהרה קומט בגלוי בביאת משיח צדקנו,

יבוא ויגאלנו במהרה בימינו ממש, ובלשון הרמב"ם — „מהרה יגלה אמן כן יהי רצון“.

(משיחת ז' מרחשון תשמ"ו)

ו. אַלע עניני התורה זיינען מדויק בתכלית. דאָרף מען זאָגן, אַז דאָס וואָס דער רמב"ם איז מודיע די הלכה (בנוגע דעם אופן החיוב פון „מחכה לביאתו“) אין הלכות פרה אדומה — כאָטש דער ענין פון משיח'ן ווערט שוין דערמאָנט אין רמב"ם פֿנ"ג הלכות פרה אדומה⁴¹ (אויך דאָרט בדרך אגב) — איז עס צוליב אַ תוכנ'דיקער שייכות⁴², וואָס איז פאַראַן צווישן דעם ענין פון אפר פרה מיט ביאת (וגילוי) המשיח.

די הסברה בזה⁴³:

דער כללות ענין הגלות איז אַ מצב פון טומאת מת. נוסף אויף דעם ענין כפשוטו, וואָס מיר זיינען טמאי מתים⁴⁴,

פעם שנוכר צדיק בתורה, ספר בשבחי⁴⁵! והתירוך בפשטות — כי כוונת התורה (לשון הוראה) היא ללמדנו הנהגה זו, ולדי לה לכתוב כן במקום אחד. וק"ל.

(41) ראה הנסמן בשוה"ג הא' להערה 33. ועוד. (41*) היינו שנוסף ע"ז שמצות פרה אדומה „מחיבת“ גילוי המשיח „כנ"ל סו"ג) — הרי תוכן המצוה עצמה שייך להגאולה.

(42) ראה ג"כ אה"ת נ"ך ח"א ע' תקכ"ד. וראה לקו"ש ח"ג ע' 128.

(43) כהלשון „כולנו טמאי מתים“ (ל' היראים ששכ"ה (בהשלם — סרע"ז). רדב"ז הל' בטורים פ"ה היט. ביח י"ד ששכ"ב. מג"א סתקס"א סק"ב. ובכ"מ). — וראה טו"ד שש"א, שהכל טמאים: ראב"ד הל' גזירות (פ"ה הטי"ו). „הוכהנים בזמן הזה טמאי מת הן“. ועוד. וראה אנציקלופדי תלמודית מע' אפר פרה בסופו (וש"נ). ועוד.

(*) ראה השקו"ש במפרשי רש"י שם. לקו"ש ח"ה ס"ע 37 ואילך. ואכ"מ.

(44) ואתחנן ד, ד. וראה אדר"ג פל"ד, י.

(45) ובכמה ענינים נאמר מה לי קטלא פלגא מה לי קטלא כולי (ביק סה, א. בי"מ צה, רע"א. חולין לה, סע"ב. וש"נ).

(46) יחזקאל לו, כה.

(47) פרש"י עה"פ שם. חזק"א מהרש"א יומא פה, ב. וראה לקו"ש ח"ז ע' 179. שם ע' 184 — סיומים על מס' יומא.

חוקת ב

„ויתפלל אברהם גו“, ווי ס'איז מוכח פון תנחומא?⁷

[ועוד: אַט דער לימוד פון אברהם איז אַ משנה אין מסכת ב"ק⁸, אַז „אע"פּ שהוא נותן לו (בשעת איינער האָט חובל געווען בחבירו איז כאַטש אַז ער האָט אים באַצאָלט אַלע חמשה דברים)⁹ אין נמחל לו (מן הצער של הבושת שביישו¹⁰) עד שיבקש ממנו שנאמר¹¹ ועתה השב אשת וגו'¹² ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי¹³ (אָדער ווי די

א. בפרשתנו, דערציילט די תורה (די פרשה פון נחש הנחשת): „וידבר העם באלקים ובמשה גו' וישלח ה' בעם את הנחשים גו' ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו גו' התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם“.

שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „ויתפלל משה“ און איז מפרש: מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה? שלא יהא אכזרי מלמחול. וי"ג „אכזרי למחול“¹.

דער מקור פון דעם פירוש איז אין תנחומא און דאָרט ווערט געזאָגט: „להודיע ענותנותו של משה שלא נשתהה לבקש עליהם רחמים ולהודיעך כח התשובה כיון שאמרו חטאנו מיד נת-רצה להם שאין המוחל נעשה להם אכזרי וכה"א ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא האלקים את אבימלך ואת גו' (און דערנאָך ברענגט ער נאָך אַ פסוק וואָס שטייט ביי איוב).

ועפ"ז צריך להבין: פאָרוואָס זאָגט רש"י „מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה“ בשעת מען קען דאָס שוין אָפּ-לערנען פון דעם פריערדיקן פסוק

(7) במ"כ לבמדבר שם: בתנחומא גרס מכאן שלא יהי המוחל אכזרי. ולפנינו בתנחומא ליתא (וכמו שהעיר בעץ יוסף לתנחומא שם). אבל כ"ה ביל"ש עה"פ (כא, ז). וליתא שם ההמשך „וכה"א ויתפלל אברהם גו'“. ובתנחומא (באבער) פרשתנו מו: ללמוד שאין המוחל נעשה אכזרי. וגם שם ליתא ההמשך „וכה"א ויתפלל אברהם גו'“. אבל בכל אופן צריך ביאור דהרי רש"י לא כתב כאן רבותינו דרשו וכי"ב, ובפשוט הכתובים ה"ז מוכח לכאורה גם מאברהם.

(8) צב, א.

(9) כ"ה ברמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ה ה"ט. תוס' ע"פ חו"מ סי' תכב. וראה לקמן הערה 27 — פי' הראב"ד והמאירי.

(10) ל' הטור חו"מ שם (וראה ב"ח ופרישה ש"כ הנוסחא המדויקת) — ע"פ ברייתא ב"ק שם (וראה פרש"י שם. ועד"ז במאירי שם). וראה פרישה שם, ובסמ"ע לשו"ע חו"מ שם עוד גירסא „מן הצער והבושת“. ואכ"מ.

(11) וירא כ, יז.

(12) כ"ה במשנה שבמשניות (פ"ח מ"ז), שבש"ס בבלי ובע"י. ובירושלמי (פ"ח ה"ז) הובא גם ההמשך „האיש כי נביא הוא“. וראה שינוי נוסחאות למשניות ב"ק שם.

(13) כ"ה במשנה בש"ס בבלי ובע"י. וכ"ה במפרשי הש"ס.

(1) כא, ה"ז.

(2) בדפוס שני ובכמה כתי' רש"י (שתח"י) „שמבקשים ממנו חטו", ובכתי' א' „רחמים להתפייס“.

(3) כן הוא בדפוס ראשון ובכמה כתי' רש"י (שתח"י). ונראה יותר כדלקמן סי'.

(4) פרשתנו יט. ועד"ז בבמדבר פי"ט, כג. וראה לקמן הערה 7.

(5) וירא כ, יז.

(6) כ"ה בתנחומא. ובכתוב: אלקים.